

IMS

INSTITUTET FÖR FORSKNING OM
MÅNGRELIGIOSITET OCH SEKULARITET

KORANBRÄNNINGARNA OCH PÅSKKRAVALLERNA

EN FALLSTUDIE FRÅN ÖREBRO

*Rapporten är framtagen för IMS av Gustav Larsson
i samarbete med Linnéuniversitetets Centre for Concurrences
in Colonial and Postcolonial Studies.*

IMS RAPPORTSERIE: 5

IMS – institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet

Detta är nummer 5 i IMS rapportserie

Kontakt: *ims@sh.se*, hemsida: *www.sh.se/ims*

Permanent länk till publikationen:
<http://urn.kb.se/resolve?urn:nbn:se:sh:diva-49779>

INNEHÅLL

FÖRORD	5
RAPPORTEN I KORTHET	7
RAPPORTFÖRFATTARENS INLEDNING	9
MOSKÉSTYRELSENS ARBETE	11
MOSKÉBESÖKARNAS REAKTIONER	14
DRIVKRAFTER BAKOM KRAVALLERNA	17
HÄNDELSER UNDER PALUDANS ANDRA BESÖK I MAJ 2022	21
AVSLUTANDE ANALYS	23
KÄLLOR	28

FÖRORD

Sedan 2020 har den danske politikern Rasmus Paludan vid upprepade tillfällen genomfört antimuslimska manifestationer i svenska städer. Paludan har ansökt om tillstånd att genomföra sina sammankomster i invandrartäta områden, gärna i anslutning till moskéer eller muslimska samlingslokaler. Det uttalade syftet har varit att ”håna och förnedra islam”. Paludans manifestationer och de reaktioner de mött har inneburit en stor utmaning inte bara för polisen, utan även för olika kommunala instanser, församlingar och andra civilsamhällesaktörer liksom för boende i de områden där sammankomsterna hållits. I alla orter har olika aktörer arbetat för att reaktioner på de antimuslimska utspelen ska hålla sig inom lagens ramar. I några fall har våldsamma upplopp trots allt utbrutit, i andra har Paludan mötts av fredliga protester.

Våren 2022 släppte IMS rapporten Koranbränningar i Malmö och Stockholm. I denna belystes polisens arbete och egna analyser av förloppen i samband med Paludans manifestationer. I rapporten efterfrågades mer kunskap om de som deltog i motdemonstrationer och upplopp. Vi kan nu presentera en rapport med ett sådant fokus. *Koranbränningarna och påskkravallerna* är skriven av Gustav Larsson, doktorand i religionsvetenskap vid Linnéuniversitetet. Han befann sig i Örebro för att bedriva fältarbete bland moskéförsamlingar i stadsdelen Vivalla i samband med Paludans manifestation och de efterföljande kravallerna påsken 2022. I föreliggande rapport redogör Gustav Larsson för hur olika grupper upplevde händelseförloppet i Örebro. Han har intervjuat moskéföreträdare och församlingsmedlemmar liksom personer som var på plats eller själva deltog i kravallerna.

Material ger oss viktig ytterligare kunskap om såväl arbetsmetoder som

kan dämpa destruktiva stämningar, som insikter i olika drivkrafter till våldsamma motdemonstrationer och kravaller. Därigenom hoppas vi att dessa rapporter kan bidra till att stärka fungerande polisiära arbetsmetoder liksom till att utveckla och implementera nya där så behövs.

Simon Sorgenfrei,
Föreståndare, IMS – Institutet för forskning
om mångreligiositet och sekularitet

RAPPORTEN I KORTHET

- Rapporten bygger på observationer som gjorts i Örebro under dagarna kring de s.k. påskkravallerna knutna till ett försök att genomföra en antimuslimsk manifestation 2022, samt på intervjuer och informella samtal med personer som på olika sätt berörts av dessa händelser. Till dessa hör medlemmar i styrelsen för den så kallade Örebro moské i stadsdelen Vivalla, ett flertal regelbundna besökare i moskén samt ett urval av personer som var närvarande då polis och motdemonstranter drabbade samman. Fokus i rapporten är dessa personers upplevelser av händelserna inför och i samband med kravallerna.
- Rapporten visar att samverkan mellan polisen och civilsamhällesaktörer i Örebro varit svag inför manifestationen påsken 2022. Örebro moské och andra civilsamhällesaktörer upplever att de fick information om manifestationen och polisens arbete för sent för att kunna hjälpa till att förebygga våldsamheter.
- Moskéstyrelsen betonar samtidigt att man inte kan förväntas nå ut till alla de som kan dras in i kravaller. Många av dessa är personer som inte besöker moskéer regelbundet eller saknar respekt för dessas imamer och representanter. Ett brett samverkansarbete är därför av stor vikt.

- Personer som var närvarande i Sveaparken i Örebro under långfredagens kravaller vittnar om en variationsrik folksamling med en mängd olika drivkrafter.

- Till drivkrafter som framförts hör bl.a. ungdomligt spänningsökande och en sedan tidigare uppbyggd animositet gentemot polisen. Detta förklarar delvis varför folkmassan även inkluderade icke-muslimer, trots händelsernas i övrigt islamiskt färgade inramning.

- Även religiöst färgade motiv återfinns bland motdemonstranterna. Den dominerande förklaringen rör upplevelser av att muslimer utgör en synnerligen negativt särbehandlad och djupt marginaliserad minoritetsgrupp i Sverige.

RAPPORTFÖRFATTARENS INLEDNING

Våren 2022 genomförde eller planerade det politiska partiet Stram kurs och dess ledare Rasmus Paludan en rad antimuslimska manifestationer runt om i Sverige. Stram kurs planerade dessa aktioner så att de sammanföll med den muslimska fastemånaden ramadan. De följde ett mönster som etablerats under tidigare aktioner i såväl Danmark som Sverige under åren 2019-2020 och inkluderade bland annat Koranbränningar.¹ I Stockholm, Malmö, Landskrona, Linköping, Norrköping och Örebro ledde protester mot Stram kurs till våldsamma sammandrabbningar mellan polis och motdemonstrationer. Dessa har sedermera refererats till som ”påskkravallerna” av svensk nyhetsmedia.

Med anledning av ett pågående doktorandprojekt befann jag mig i Örebroförorten Vivalla under våren 2022. Under denna period besökte jag den där belägna sunnimuslimska moskén dagligen. Detta innebar att jag kunde observera delar av händelseförloppet, samt dess påverkan på moskén och dess besökare. Under dagarna kring kravallerna har jag därför även samtalat med ett stort antal direkt berörda personer och moskébesökare kring händelserna. Jag deltog vid ett extrainkallat styrelsemöte vid Örebro moské dagen innan kravallerna och har sedan även genomfört intervjuer med personer som på olika sätt berördes av händelserna.

Rapporten behandlar inte polismyndigheten eller dess medarbetares syn på händelserna. Inte heller andra myndighetsperspektiv kommer att lyftas i rapporten. Snarare än att lyfta samtliga inblandades perspektiv är denna rapport tänkt som ett komplement till rapporten *Koranbränningar i Stockholm och Malmö*

---

¹ För mer om dessa, se Sorgenfrei et al 2022: 7-8.

(Sorgenfrei et al 2022) som tidigare publicerats av IMS och som fokuserar specifikt på polisens arbete.

Föreliggande rapport bygger på observationsanteckningar från april 2022 samt på kompletterande intervjuer som genomfördes i maj och juni 2022. Samtal med såväl moskéstyrelse som -besökare har inte dokumenterats på annat sätt än via minnesanteckningar och samtliga informanter förblir anonyma. Rapporten syftar till att skildra hur de sedermera brett omdebatterade påskkravallerna hanterades och upplevdes av vissa av de människor som blev direkt indragna i händelsernas centrum. Den redogör för olika gruppers perspektiv. Intervjuer har genomförts med medlemmar i Örebro moskés styrelse, vissa regelbundna moskébesökare, samt civilsamhällesaktörer kopplade till lokal ungdomsverksamhet.

Under tre separata rubriker beskrivs (1) hur och under vilka förutsättningar Örebro moskés styrelse förberedde sig inför Stram kurs' planerade manifestation; (2) hur delar av moskéns församling reagerade då de delgavs information om den planerade manifestation; samt (3) hur ett urval av personer som var närvarande då motdemonstranter och polis drabbade samman under långfredagen tolkar drivkrafterna bakom dessa händelser.

MOSKÉSTYRELSENS ARBETE

Detta avsnitt syftar till att redogöra för hur personer engagerade i styrelsen i en av Örebros största moskéer upplevde relationen till och den information de fick från polisen i samband med den av Paludan planerade manifestation i Örebro på långfredagen 2022. Moskén i fråga kallas Örebro moské, har en mångkulturell sunnimuslimsk församling och är belägen i förorten Vivalla (ett bostadsområde med en relativt stor muslimsk befolkning). Den är Örebros äldsta och mest välbesökta moské och utgjorde delvis fokus för Paludans manifestation i och med att man sökte demonstrationstillstånd för en plats precis i närheten av moskén.

Moskéns styrelse fick information om att Paludan tilldelats demonstrationstillstånd på onsdagen 13/4, alltså först två dagar före manifestationen. Information kom inte direkt från polisen utan via en av ledamöterna i Örebro kommuns interreligiösa råd. Av detta skäl saknade man inledningsvis förståelse för vem hos polisen man skulle vända sig till för att initiera en dialog. Ett flertal andra civilsamhällesaktörer i Vivalla – såsom fritidsgårdar och ideella föreningar som fokuserar på ungdomsverksamhet – uppger även de att man inte informerades direkt av polisen angående Paludans planerade manifestation. Detta upplevs ha försvårat och fördröjt även deras förebyggande arbete.

Efter att informationen nått moskéns styrelse inleddes ett intensivt arbete med i huvudsak två syften: (1) upprätta en dialog med polisen; samt (2) samordna moskéns kommunikation utåt, dvs. till den egna församlingen och den vidare allmänheten.

Kort efter att man på onsdagen gjorts medveten om polisens beslut om demonstrationstillstånd organiserades ett extrainkallat krismöte bestående av moskéns föreningsstyrelse, dess religiösa lärda samt individer kopplade till dess informella ungdomsverksamhet. Syftet med mötet var att formulera en gemensam handlingsplan.

Bland drivande personer i styrelsen finns ett flertal personer med omfattande tidigare erfarenhet av politiskt arbete, myndighetsutövning, media, m.m. samt därmed även en utpräglad förståelse för möjligheter att påverka t.ex. polisiära beslut. Överläggningarna framstod som sakliga och praktiskt inriktade. Samtidigt var man ständigt medveten om den överhängande tidspressen. Denna bidrog bl.a. till en medvetenhet om styrelsens begränsade möjligheter att förebygga eventuella våldsamheter. I en intervju har en styrelsemedlem uppgett att han upplevde kontakten med polisen såsom "stressande" och att representanter från myndigheten tycktes ha "fullt upp". Det bidrog till att de hade begränsade möjligheter att ta in och bearbeta ny information. Eftersom moskéstyrelsen därmed insåg att man saknade möjlighet att påverka polisens beslut formulerades därför en krishanteringsplan som enbart betonade ren skademinimering.

Som en del av detta arbete sökte man initiera en dialog med polisen. Det huvudsakliga syftet var att moskéns styrelse oroade sig för konsekvenserna av att Paludan beviljats demonstrationstillstånd. Medlemmar i styrelsen förstod, utifrån sin egen lokalkännedom och medvetenhet om händelser i samband med Paludans tidigare manifestationer i andra städer, att det fanns risk för våldsamheter.

Vissa medlemmar i moskéstyrelsen har uttryckt frustration över att svensk lag tillåter det man uppfattar som en djupt kränkande antimuslimsk provokation. Men samtliga uttrycker även en förståelse för att lagar bör respekteras och för att polisen enbart gör sitt jobb när de skyddar denna slags manifestationer. Man har dessutom en utpräglad förståelse för att det utifrån den uppkomna tidsbristen inte var möjligt att via exempelvis överklagan söka påverka polismyndighetens beslut i grunden. I stället fokuserade moskéstyrelsen på att söka bidra till polisens egen konsekvens- och riskanalys. Detta eftersom de ansåg att vissa praktiska aspekter av det utfärdade demonstrationstillståndet medförde onödiga risker.

Det rörde sig i första hand om valet av tid och plats. Genomförandet av manifestationen under en för muslimer helig dag (dvs. en fredag under ramadan) antogs kunna röra upp känslor i högre grad än under andra omständigheter. Samtidigt sammanföll det med påsklov och röda dagar vilket antogs möjliggöra en extra hög närvaro av motdemonstranter. Att manifestationen ursprungligen var planerad till en plats i direkt anslutning till Vivalla och Örebro moské antogs även det medföra onödiga risker. Detta beskrevs i termer av att platsen är en där det antogs finnas en särskilt hög koncentration av människor som kan antas bli provocerade av antimuslimska manifestationer.

Moskéstyrelsens försök att komma i kontakt med polisen för att kommunicera synpunkter kring valet av tid och plats bör förstås som försök att informera myndighetens egen riskbedömning. Detta arbete försvårades dock av det faktum att det saknades på förhand upprättade kommunikationskanaler mellan moskén och polisen.

Utöver dialogen med polisen var styrelsen angelägen om att kommunicera vissa ståndpunkter på ett samordnat sätt till den egna församlingen och vidare allmänheten. Ett syfte med denna kommunikation var att betona att moskén inte på något sätt uppmanar till våldsamheter. Styrelsen var oroad över eventuell negativ och/eller oinformerad medierapportering i vilken moskéns representanter skulle kunna identifieras som ansvariga för den uppkomna situationen. Utöver detta ville man klargöra för den egna församlingen att såväl styrelse som religiösa lärda inte står bakom de som besvarar Paludans provokation med våld. Förhoppningen var att kunna förebygga eventuella våldsamheter. Samtidigt uttrycktes en medvetenhet om det egna inflytandets begränsningar – och då i synnerhet bland yngre personer och sådana som inte besöker moskén regelbundet (se även Sorgenfrei et al 2022). Många uttryckte redan dagarna före kravallerna ett slags hopplöshet kopplad till en känsla av att händelsernas utveckling låg bortom ens kontroll.

Såväl styrelsemedlemmar som övriga tror att man med mer tid hade kunnat tala till och lyssna in känslorna hos upprörda moskébesökare, identifiera och nå ut till eventuellt våldsbenägna personer som annars inte besöker moskén, samt därmed övertyga fler om onödiga risker kopplade till att närvara som motdemonstranter vid Paludans manifestation. Med knappt två dagars spelrum upplever moskéns styrelse att man tvingades in i en situation där man trots en medvetenhet om risken för våldsamheter saknade verkliga möjligheter att förebygga dessa.

Sammanfattningsvis kan man säga att moskéstyrelsens arbete inför den planerade manifestationen präglades av (1) en avsaknad av ett sedan tidigare uppbyggt samarbete med polismyndigheten; (2) tidsbrist i och med att man informerades om manifestationen först två dagar i förväg; och (3) en begränsad förmåga att nå ut till eller påverka många av de personer som antogs kunna bli upprörda eller vara benägna att utöva våld till följd av Paludans manifestation.

MOSKÉBESÖKARNAS REAKTIONER

Detta avsnitt syftar till att beskriva åsikter som återkommande framfördes av besökare i Örebro moské i samband med att de informerades om Paludans planerade manifestation. Kunskap kring dessa åsikter bidrar till förståelsen av vissa drivkrafter bakom påskkravallerna, samtidigt som det eventuellt kan underlätta för framtida försök till dialog med grupper och aktörer som uppträder av aktioner liknande de som organiserats av Stram kurs.

Församlingen i Örebro moské informerades om Paludans planerade manifestation och Koranbränning under natten mellan onsdagen 13/4 och torsdagens 14/4. Detta i samband med en nattlig ramadanpredikan under vilken ett tusental närvarade. Predikan förmedlades på svenska, arabiska och somaliska – och fokuserade uteslutande på att delge information om den kommande fredagens Koranbränning. Det som förmedlades på svenska hade följande innehåll:

Nu på fredag har polisen tillåtet en koranbränning här i Vivalla, utanför Lekia, bara ett stenkast härifrån. Detta kommer äga rum nu, under ramadan, på en fredag, i Vivalla där muslimerna bor. Liksom tidigare är det den danska högerextrema politikern Rasmus Paludan [...] Han vill provocera oss; men vi behöver ha tålamod, behöver agera smart och inte låta oss provoceras. Okej? Vi är emot detta och ska känna hat mot detta. [...] Men låt oss agera smart. Inte bränna ner vårt eget område och skada egen egendom. Vi ber alla agera ansvarsfullt. Prata med era barn och ungdomar. Informera om detta, så de vet om det innan det sprids i nyheterna.

Bland de moskébesökare som tillfrågades direkt efter att denna information förmedlats var den omedelbara reaktionen bestörtning och uppgivenhet. Besökare

i moskén upplevde en känsla av kränkning – samt av att svenska myndigheter åsidosätter just muslimers känslor och perspektiv på ett sätt som inte tycks gälla andra minoritetsgrupper (såsom judar och HBTQ-personer). De flesta tycks dock ha tagit till sig det förmedlade budskapet om att ignorera manifestationen medan andra talade om att dyka upp på plats i syfte att åtminstone uttrycka missnöje.

Torsdagen 14/4, dagen efter att information om Paludans planerade manifestation initialt nått moskéstyrelsen bjöds polisen in till moskén för att samtala med dess församling. Detta skedde alltså dagen innan Paludans planerade manifestation och hade då inte föregåtts av mer långsiktigt orienterad dialogverksamhet. Besöket utformades som en öppen frågestund där moskébesökare fick möjligheten att uttrycka sig och föra dialog med polisen. Mötet hölls efter middagsbönen och lockade åtminstone ett hundratal personer. Det spelades dessutom in av flera deltagare och dessas videor spreds sedan på sociala medier.

Att polismyndighetens medarbetare tog sig tid att lyssna till och söka besvara moskébesökarnas frågor beskrevs av de flesta personer som positivt och det var av detta skäl många som uttryckte tacksamhet gentemot polisen under själva mötet. Efteråt var det även många som uttalade sig positivt om själva mötet och det sätt på vilket det var utformat, där vanliga moskébesökare gavs möjlighet att direkt ställa frågor till polisens medarbetare. Samtidigt fanns det de som uppfattade polisens sätt att besvara frågor som problematiskt. Vissa av dessa personer har i efterhand beskrivit det som att frågestunden med polisen nog gjorde mer skada än nytta.

Flera moskébesökare som närvarade upplevde att de närvarande poliserna saknade insyn i den process som lett fram till beslutet om att tilldela Paludan demonstrationstillstånd. Under mötet upprepade polisen grundläggande information om hur lagar utformas och att enskilda polismän måste följa dessa oavsett deras personliga åsikter. Ett flertal personer uppgav såväl under själva frågestunden som i samtal efteråt att dessa är aspekter av lagen man redan är medveten om – samtidigt som man upplevde det som att denna typ av svar saknar relevans för mer specifika frågor kring hur polisen faktiskt tillämpar lagen.

Polisernas svar upplevdes av vissa som upprepande, rudimentära och känslökalla och flera av moskébesökarna uttryckte frustration över detta. För många tycktes polisens attityd bekräfta uppfattningar om att muslimers upplevelser av utsatthet inte tas på allvar av svenska myndigheter. För ett flertal av de närvarande uppfattades detta som en förlängning av den kränkning som redan skett i och med demonstrationstillståndet. Flera beklagade att polismyndigheten inte

skickat personal med mer relevant kompetens och förmåga att motivera eller på djupet förklara den juridiska process som legat till grund för deras beslut. Detta eftersom spänningar mellan å ena sidan yttrandefriheten och å andra sidan ordningslagen samt lagarna om hets mot folkgrupp och förargelseväckande beteende av många ansågs uppenbara. Misstankar om att polismyndighetens tillämpning på något sätt färgats av motvilja mot just muslimer – eller om att dessa lagars tillämpning skiljer sig beroende på utsatt minoritetsgrupp – har yttrats återkommande.

Vissa av de frågor som ställdes till polisen reflekterade en upplevelse av att just muslimer är missgynnade och rörde bl.a. hur det kommer sig att lagen om hets mot folkgrupp – specifikt dess formulering kring att denna brottsrubricering innefattar ”missaktning” med anspelning på någons ”trosbekännelse” – inte är applicerbar då en uttryckligen antimuslimsk aktivist demonstrerar mot islam genom att bränna Koranen. Andra ställde frågor kring om lagen tillämpas annorlunda när det exempelvis är judar eller HBTQ-personer, snarare än muslimer, som utsätts för kränkning. I båda dessa fall var det många som upplevde att de svar de fick från polisens medarbetare var otydliga eller på andra sätt problematiska.

Sammanfattningsvis är det värt att betona att många moskébesökare uppfattade det som positivt att polisen deltog i en frågestund i syfte att reda ut den juridiska bakgrunden till Paludans beviljade demonstrationstillstånd. Samtidigt fanns det flera som uppfattade polisen som oförberedd – vilket gav upphov till viss frustration. Denna frustration var dessutom tydligt färgad av dessa personers upplevelser av att muslimer utgör en negativt särbehandlad minoritetsgrupp i Sverige.

DRIVKRAFTER BAKOM KRAVALLERNA

Nedanstående avsnitt fokuserar på att beskriva faktorer som återkommande betonats i samtal och intervjuer med ett dussintal personer som befann sig på plats i och med kravallerna i Sveaparken under långfredagen 2022. I fokus står hur dessa personer tolkar kravallernas bakomliggande drivkrafter, dels hur de uppfattat dynamiker kopplade till folkmassans uppbyggnad och beteende på plats.

Såväl i medierapportering som i samtal med personer som närvarade i Sveaparken återkommer uppgifter om att den samlade folkmassan var mycket varierad i avseende av såväl motiv till att de deltog i protesten, som vad gäller exempelvis kön, ålder, religionstillhörighet eller religiöst engagemang. Av förståeliga skäl har det våld som riktades mot polisens medarbetare fått särskilt stor uppmärksamhet i nyhetsmedia. I de samtal som utgör underlag för denna rapport har det samtidigt betonats att aktiva våldsverkare endast utgjort en mindre del av folksamlingen på platsen. Denna åtskillnad mellan våldsamt utagerande individer och antingen fredliga motdemonstranter eller rena åskådare utgör dessutom bara en aspekt av den beskrivna variationen.² Andra särskiljande faktorer som återkommande betonats är bl.a. att folkmassan inkluderade såväl regelbundna moskébesökare som personer som sällan eller aldrig besöker en moské; såväl personer som lever en kriminell livsstil som vanliga, laglydiga medborgare; såväl muslimer som icke-muslimer; såväl ungdomar som äldre personer; såväl örebroare som folk utifrån.

---

² Denna dynamik lyfts även av poliser som närvarade på plats och som senare har hörts i samband med att åtal väckts efter kravallerna. Se t.ex. förundersökningsprotokoll i brottsmål B2573-22 vid Örebro tingsrätt, Aktebil 144, sidan 134.

Den dynamik och de drivkrafter som beskrivits av personer som närvarade på plats bör för enkelhetens skull presenteras under separata rubriker.

1.1 Det uppfattat oplanerade upploppet

De flesta som intervjuats under arbetet med rapporten uppger att de begav sig till Sveaparken i syfte att med fredliga medel demonstrera mot Paludan. Andra uppger att de befann sig på platsen därför att de var nyfikna eller önskade dokumentera uppkomna händelser för sociala medier. I likhet med vad polisen själv uppgett kring sin egen planering var inte heller dessa personer beredda på att situationen skulle urarta så som den gjorde.

Vissa av de tillfrågade uppger att de lyckats hålla avstånd till det uppkomna våldet, medan andra själva deltog i kravallerna. Förklaringar till det sistnämnda har i varierande grad beskrivits som ett uttryck t.ex. för gruppträck eller som en reaktion på det man uppfattat som polisens övervåld. Det kan naturligtvis ha funnits flera personer som tog sig till platsen i avsikt att försöka stoppa manifestationen med våld eller för att göra upplopp mot polisen, men några sådana personer har inte gett sig till känna eller kunnat identifieras under arbetet med föreliggande rapport.

Samtliga av de tillfrågade menar att våldet initierats av en begränsad grupp motdemonstranter. Samtidigt menar de flesta att polisens egna metoder bidrog till en eskalerande våldsspiral. Man upplever bl.a. att polisen gick till våldsamt motangrepp mot folkmassan som helhet snarare än specifika våldsverkare. Specifika episoder som återger polisiärt våld riktat mot barn och äldre återkommer i flera olika personers återberättelser men har inte kunnat verifieras. Relevant är även att polisens angrepp samtidigt inte uppfattades som tillräckligt avskräckande för att skingra folkmassan när våldet väl hunnit eskalera.

Samtliga av de tillfrågade beskriver såväl sitt eget som den vidare folkmassans agerande som spontant och improviserat. Personer som uppger att de deltog i kravallerna menar att detta färgades av plötsliga känslor och ett tillfälligt avstannat konsekvenstänkande. Den kaotiska situationen som sådan, snarare än medvetna motiv eller övertygelser, uppfattas då som avgörande för att man agerat på ett visst sätt. Huruvida detta är en efterkonstruktion är givetvis svårt att verifiera för en utomstående, men det bör ändå betonas att ett flertal som gett uttryck för detta har gjort det på sätt som tydligt signalerar känslor av skam och ånger.

1.2 Tolkningar av det initiala våldets drivkrafter

De flesta av de tillfrågade menar att våldet mot polisen initierades av en begränsad grupp personer. Först efter att denna grupps våld lockat fram en reaktion från polisen eskalerade situationen så att långt fler personer tog del i kravallerna.

En person som arbetar ideellt med ungdomar i Örebro och som efteråt samtalat med många av de som deltog i kravallerna har i en intervju uppgett att den initialt drivande gruppen nog bör förstås som till stor del pådrivna av ett slags spänningssökande.³ Detta är även en förklaring som återkommer hos andra av de som tillfrågats inför denna rapport. Detta spänningssökande beskrivs ofta i närmast banala termer; såsom ett uttryck för ungdomlig men annars illa definierad önskan om att skapa ofog eller "kaos". Manifestationen uppfattas ha skapat utrymme för detta slags utagerande beteende.

Många av de tillfrågade uppfattar kravallerna i Linköping och Norrköping under skärtorsdagen som betydelsefulla i sammanhanget. Dessa skedde i samband med att Stram kurs skulle hålla manifestationer i stadsdelarna Skäggetorp och Navestad – samt resulterade i att polisen retirerade från platsen och lämnade en stor mängd utrustning som förstördes och stals av motdemonstranter. Dramatiska videor från dessa händelser spreds på sociala medier och tros ha inspirerat många på så sätt att det intryck som gavs var ett av polismaktens oförmåga att hantera den uppkomna situationen. Detta bidrog till en känsla av att man nu gavs möjlighet att komma undan med olika slags gränsöverskridande beteende som annars bemöts med bestämdhet från ordningsmakten.

Utöver ett generellt spänningssökande talar många av de tillfrågade om att delar av folkmassan drevs på av ett sedan tidigare uppbyggt agg mot polisen. Detta till följd av t.ex. tidigare negativa erfarenheter eller p.g.a. en kriminell livsstil vari polisen uppfattas som ett hot eller en utmaning. Moskébesökare valde att distansera sig från dessa personer och underströk att de inte var engagerade i församlingen. Man vill härmed betona att manifestationen även lockade personer utan direkt intresse för själva Koranbränningen; som mestadels betraktade den som ett tillfälle att åsamka skador på polisen.

---

³ Vissa personer tillhörande den initialt drivande gruppen är kända i lokalområdet för sitt missbruk av amfetamin-relaterade preparat. Bland de som intervjuats inför denna rapport återfinns uppgifter om att personer tillhörande den initialt drivande gruppen var drogpåverkade under kravallerna.

Det bör samtidigt betonas att kravallerna i Sveaparken aldrig urartade i mer generell vandalisering, plundring eller dylikt. När polisen drog sig tillbaka och därmed i praktiken ställde in Paludans planerade manifestation avbröts även upploppet. Personer som befann sig på plats förklarar detta i termer av att personer i folkmassan drevs av riktad ilska mot just Paludan och/eller polisen snarare än samhället i stort, samt att individer som på olika sätt sökte driva på för mer allmän förstörelse snabbt tyglades av andra personer i folkmassan.

1.3 Religiöst färgade motiv

Många av de som närvarade i Sveaparken i syfte att demonstrera mot Paludan var av förståeliga skäl motiverade av religiös övertygelse. Man kan märka variationsrikedom även inom denna grupp. Detta utifrån sådant som bakgrund, etnicitet, ålder, grad av religiöst praktiserande, graden av våldsutövning på plats och de religiöst färgade motivens inramning.

Det sistnämnda har av vissa av de tillfrågade uttrycks i termer av aktiva försök att ”skydda Koranen” genom att med till buds stående medel söka förhindra eller störa Paludans manifestation. Men utöver detta mer begränsade motiv är majoriteten av de tillfrågade inom denna grupp färgade av de upplevelser av muslimers marginalisering som återgetts ovan. Dessa upplevelser är komplexa, kombineras i många fall med en angelägenhet om att skydda Koranen, men kan gärna beskrivas i termer av det den tidigare IMS-rapporten *Koranbränningar i Malmö och Stockholm* (Sorgenfrei et al 2022) benämnt såsom en ”muslimsk social identitet”. Till denna räknas alltså inte enbart rent religiös övertygelse, utan även delade upplevelser av att Sveriges muslimer systematiskt marginaliseras och nedvärderas. Att svenska myndigheter gett Paludan demonstrationstillstånd uppfattades av många som ett synnerligen naket uttryck för samhällets negativa särbehandling av muslimska intressen och dess brist på respekt för muslimers känslor. Många uppfattade det därför som angeläget mot denna bakgrund stå upp och offentligt uttrycka missnöje för att på sikt få till en förändring.

HÄNDELSER UNDER PALUDANS ANDRA BESÖK I MAJ 2022

Kravallerna på långfredagen medförde att Paludans planerade manifestation ställdes in eftersom polisen inte kunde garantera hans säkerhet. Av detta skäl återvände Paludan till Örebro i mitten av maj för ett andra försök. En tredje manifestation genomfördes även ca två veckor senare, den 31/5. Båda dessa manifestationer genomfördes i industriområdet Aspholmen och skyddades av massiva polisinsatser.⁴ Ingen av dem genererade någon större uppmärksamhet hos allmänheten – och kravaller eller större motdemonstrationer uteblev helt och hållet.

Bland muslimska civilsamhällsaktörer i Vivalla förekommer ett flertal förklaringar till att Paludans senare besök inte genererat samma uppmärksamhet som hans första. Vissa talar om en ”trend” av spänningssökande som helt enkelt ebbade ut efter påsken. Andra betonar det faktum att personer med kopplingar till moskéns informella ungdomsverksamhet organiserade en särskild ”ungdomskväll” samtidigt som Paludan höll sin manifestation den 13 maj. Denna lockade hundratals lokala ungdomar som annars sällan eller aldrig besöker moské.

Samtliga talar om hur ett budskap om de våldsamma reaktionernas kontraproduktiva natur nu hunnit sjunka in på ett sätt som under påskhelgen omöjliggjordes av den ovan beskrivna tidsbristen. Den fredagspredikan som levererades i Örebro moské inför Paludans andra besök sammanfattade detta budskap på följande sätt:

---

⁴ Emmerik 2022.

Paludan ska idag utföra en Koranbränning [...] Självklart är detta nåt vi fördömer och ställer oss starkt kritiska till. Vi hatar det med hela vårt hjärta och ifrågasätter de lagar som tillåter detta. Vi bör se över våra rättsliga rättigheter och anmäla för att motverka att detta får ske i framtiden. I detta skede när han får ett godkännande måste vi göra kloka val. Utifrån utfallet senaste gången bör vi förstå att kaos och svartmålning av muslimer är precis vad han vill uppnå. I samband med upploppen häktades folk och anmälningar till socialen strömmade in. Och efter allt som skedde är han här igen. Våra upplopp kommer inte sätta stopp för hans beteende utan uppmuntrar honom. [...] Genom upplopp ger vi honom precis den uppmärksamhet han desperat jagar. Varför skulle han annars vilja komma tillbaka? [...] I eftermiddag har vi en aktivitet, start 16:00, för att skifta fokus och ge våra ungdomar annat att tänka på. Vi kan prata om det som händer, för många här som delar samma frustration. Vi blundar absolut inte för det som händer, utan väljer att hålla ihop, stötta varandra, och göra gott i en situation som för många känns tung.

Flera olika personer uppger att de ungdomsaktiviteter som organiserades i moskén lockade personer som deltagit i långfredagens upplopp. Man upplever att man nu hade mer tid att agera än vid den första manifestationen och att detta möjliggjorde för dem att arrangera aktiviteter för ungdomar som annars kunnat lockas till att närvara vid Paludans manifestation.

Ökad grad av förutseende, en annan tillgång till tid, samt en ökad medvetenhet om hur illa det kan gå bidrog till att fler civilsamhällesaktörer mobiliserade sig i syfte att förebygga våldsamheter.

AVSLUTANDE ANALYS

Liksom polismyndigheten överraskades civilsamhällesaktörer i Örebro av våldet under påskkravallerna. Samtidigt var dessa aktörer redan i förväg medvetna om faror kopplade till reaktioner på Paludans manifestation eftersom man till följd av sin lokalkännedom förstod att risken för upplopp var överhängande.

Örebro moskés församlingsrepresentanter var från början angelägna om att förebygga våldsamheter. Trots att många av dem uttryckligen ställt sig kritiska till polismyndighetens beslut om att tillåta Paludans manifestation förhöll de sig till frågan på ett pragmatiskt sätt utifrån givna juridiska ramverk och en önskan om att inte underblåsa Paludans provokation. Även om vissa av moskéns representanter skulle vilja se lagändringar vad gäller exempelvis rätten att bränna Koranen, fanns dessutom en utbredd förståelse och respekt för att polisen helt enkelt måste göra sitt jobb. Detta skapar förutsättningar för en saklig och professionellt inriktad dialog kring konkreta frågor. Detta bör under ideala förhållanden fungera som utgångspunkt för produktiv dialog mellan civilsamhällesaktörer och polismyndigheten. Brist på såväl tid som mer långsiktig samordning bidrog dock till att försvåra sådan dialog inför påskkravallerna i Örebro.

I den tidigare IMS-rapporten *Koranbränningar i Malmö och Stockholm* (Sorgenfrei et al 2022) vittnar polisen om att samordning med representanter för muslimska trossamfund upplevs ha haft en positiv effekt i dessa städer. De menar dessutom att upplevda framgångar beror på ett långsiktigt orienterat samarbete mellan myndighet och civilsamhälle. Huruvida situationen i just Örebro förvärrades pga. brister vad gäller ett i förväg uppbyggt samarbete är svårt att avgöra. Men det tycks angeläget att olika delar av polismyndigheten jämför sitt arbete i olika regioner, drar lärdom av varandras erfarenheter, osv.

TIDSPRESS OCH BRISTANDE SAMORDNING

Tidsaspekten beskrivs av civilsamhällesaktörer som betydelsefull. Möjligheter att med lagliga medel uttrycka missnöje – t.ex. genom en tillståndsgiven motdemonstration – försvåras om tiden är knapp. Detta kan bidra till att legitimera våldsammare metoder såsom de enda verkningsfulla. Mycket måste dessutom hinna ske innan våldsförebyggande arbete får konkret effekt. I ett tillstånd präglad av upprördhet kan det finnas behov av att lyssna in berörda personers känslor, möjliggöra dessas ventileringsformer, diskutera komplexa frågor och mejla fram pragmatiska tillvägagångssätt i lugn och ro. På så vis hinner upprörda personer dessutom uppleva att deras åsikter tas på allvar.

Polisen i såväl Stockholm som Malmö har beskrivit sina erfarenheter av mer långvarigt samarbete med muslimska civilsamhällesaktörer såsom positiva. Detta eftersom man därmed har kunnat arbeta för att lugna ner folk samt förebygga potentiellt värre eller mer omfattande våldsamheter.⁵ En långsiktig samordningsstrategi kan bidra till att öka förtroendet för polisen samt därmed underlätta för olika former av dialog. Den ovan beskrivna frågestunden hade sannolikt gynnats om inbjudna poliser varit kända ansikten sedan tidigare, eller om dialogen initierats utifrån en i förväg uppbyggd ömsesidig förståelse för olika positioner och åsikter.

Avsaknaden av direkt kontakt mellan polismyndigheten och muslimska församlingar eller andra relevanta civilsamhällesaktörer tyder på att det innan påskkravallerna saknats en struktur för samordning mellan dessa aktörer i Örebro. Så har dock inte alltid varit fallet. Ett flertal av de som tillfrågats inför denna rapport beskriver ett mer regelbundet samarbete under stora delar av 2010-talet. Dock har t.ex. Örebro moské genomgått ett flertal turbulenta år sedan den utsattes för en mordbrand år 2017. Detta har utöver ekonomiska konsekvenser även påverkat moskéns organisation, med styrelser som bytts ut efter korta perioder. Samtidigt har lokalt baserade polismedarbetare som länge jobbat förtroendeskapande avslutat sina tjänster. Att kontinuitet i det långsiktiga samarbetet mellan myndighet och civilsamhälle kopplas till specifika personer kan därmed beskrivas såsom en svaghet. Denna bör därför ses över samt eventuellt motverkas med hjälp av en samordningsstrategi som betonar djupare strukturer snarare än personliga relationer.

---

⁵ Sorgenfrei et al 2022, s. 17.

SVENSKA MUSLIMERS UPPLEVELSER AV MARGINALISERING

Tidspress och bristande samordning kan beskrivas som mer omedelbara förklaringar till att upploppen i Örebro var svåra att förebygga. Utöver dessa finns även vissa underliggande faktorer som är relevanta i sammanhanget. En ofta betonad faktor – som tycks betydelsefull för drivkrafterna bakom påskkravallerna – är en upplevelse av att muslimer marginaliseras och nedvärderas i Sverige. Detta är den gemensamma nämnaren i alla de samtal och intervjuer som informerat denna rapport, samtidigt som det återkommer i offentliga yttranden från moskéer, m.fl.

Denna upplevelse förklarar bara delvis upploppen men är relevant eftersom det bl.a. är mot denna bakgrund som Paludans manifestationer rör upp så pass starka känslor bland svenska muslimer. Det är alltså inte enbart en fråga om att Koranen skändas, utan om att man i och med detta även aktiverar många muslimers känslor av marginalisering och utsatthet. En känsla av orättvisa beskrivs i termer av att andra minoriteter – t.ex. judar och HBTQ-personer – upplevs skyddas i högre grad av myndigheter och åtnjuter majoritetssamhällets sympati på ett annat sätt än muslimer.

Antimuslimsk retorik uppfattas av de som tillfrågats inför denna rapport såsom förhärskande inom svensk politik och massmedia. Man kritiserar härmed en samhällsdebatt man uppfattar som hopplöst generaliserande, förminskande och verklighetsfrånvärd i sitt förhållande till svenska muslimer. Detta i och med att muslimer i allmänhet associeras med snäva fenomen som terrorism och hedersvåld – samtidigt som man menar att de offentliga personer som kommer med dessa anklagelser sällan interagerar direkt med Sveriges muslimska medborgare. Många upplever det dessutom som att läget har försämrats de senaste åren.

Nedstängningen av friskolor med islamisk profil samt debatten kring socialtjänstens hantering av familjer med invandrarbakgrund figurerar som återkommande referenspunkter i dessa diskussioner.⁶ Detta samtidigt som man ofta konsumerar nyhetsmedia som skildrar och betonar muslimska folkgruppers lidanden världen över; vare sig i kinesiska koncentrationsläger, i de av Israel ockuperade territorierna i Palestina, eller där europeiska stater inskränker muslimers religionsfrihet (genom t.ex. slöjförbud). En uppgivenhet inför att detta

---

⁶ Debatten kring socialtjänstens hantering av familjer med invandrarbakgrund intensifierades under 2022. För exempel på hur detta har behandlats i svensk nyhetsmedia, se Hamadé 2022.

tillstånd av muslimskt underläge och förnedring aldrig förändras relateras alltså även till förhållanden i Sverige – som av många annars beskrivs som ett västerländskt land där muslimer fram tills nyligen haft det bra.

UPPLEVDA OKLARHETER KRING HUR MYNDIGHETER TOLKAR OCH TILLÄMPAR LAGEN

Att många svenska muslimer upplever att de tillhör en särskilt marginaliserad minoritet är ett uttryck för en komplex historia och utveckling. Denna har många bottenar, är delvis ett uttryck för internationell utveckling, och kan därför uppfattas som svårhanterlig utifrån ett svenskt myndighetsperspektiv.

Samtidigt bör här betonas att man i de sammanhang som studerats inför denna rapport ändå fokuserar på konkreta upplevelser av att muslimer särbehandlas i och med svenska myndigheters tillämpning och tolkning av lagen. Under frågestunden i Örebro moské på skärtorsdagen lyckades polisens medarbetare inte förmedla ett alternativ till denna negativa bild av svensk myndighetsutövning och rättspraxis. Detta kan delvis bero på att de inbjudna polismedarbetarna saknade direkt insyn i den process som föregått utfärdandet av demonstrationstillstånd. Polisregion Bergslagen uppger också att det saknas offentlig dokumentation kopplad till beslutets förberedande överläggningar.⁷

En upplevd brist på transparens och tydlighet kan verka hämmande för polismyndighetens långsiktigt förtroendeskapande arbete. I en situation där tolkning och tillämpning av yttrandefriheten i förhållande till lagen om hets mot folkgrupp och ordningslagen upplevs som central av många svenska muslimer är det av stor betydelse att svensk polis och andra myndigheter effektivt förmedlar information om hur man ser på förhållandet mellan dessa lagar. Hur kommer det sig t.ex. att en "[d]emonstration mot islam med bränning av Koranen och visning av teckning av Profeten Muhammed" inte tolkas såsom ett uttryck för missaktning med anspelning på någons trosbekännelse?⁸ Detta är relevant, eftersom sådan typ av missaktning rubriceras såsom "hets mot folkgrupp" enligt brottsbalken (16 kap 8 §).

Tydlig kommunikation kring dessa frågor kan förhoppningsvis förebygga att

---

7 Se begäran om allmän handling, dnr A325.117/2022.

8 Citerade formuleringen är hämtad från Rasmus Paludans ansökan om demonstrationstillstånd. Se Polisregion Bergslagen, dnr A214.237/2022.

misstro och misstänksamhet mot stat och myndigheter byggs upp ytterligare. Avsaknad av sådan kommunikation riskerar skapa grogrund för konspirations-teorier och misstankar om att myndighetspersoner tolkar lagen utifrån egna fördomar eller motvilja mot vissa folkgrupper.

UPPLOPPENS NYANSER OCH KOMPLEXITET

Svenska muslimers upplevelser av marginalisering bör dock inte överbetonas i försök att förklara själva upploppen. Flertalet av de som befann sig på plats under påskkravallerna i Örebro vittnar om en internt varierad folkmassa, samtidigt som återgivna och beskrivna drivkrafter inkluderar såväl ett icke-ideologiskt spänningssökande som en mer allmän motvilja mot polisen. Utöver troende och praktiserande muslimer inkluderade folkmassan även icke-muslimer och icke praktiserande personer som uppfattade den uppkomna situationen såsom en möjlighet att ventilera ilska eller attackera den polismakt man av olika skäl hyser någon form av agg mot.

Man bör inte heller underskatta betydelsen av sociala medier – eller det sätt på vilket användningen av dessa kan driva på ett slags spänningssökande. Flera av de som intervjuats under arbetet med rapporten menar att de begav sig till Sveaparken i syfte att dokumentera händelserna via sociala medier. Personer som arbetar med lokal ungdomsverksamhet tolkar detta slags spänningssökande som en viktig drivkraft bakom många yngre personers närvaro och deltagande vid kravallerna. Detta samtidigt som delade videor av polisens reträtt i Linköping och Norrköping på skärtorsdagen bidrog till att bygga upp potentiella våldsverkars självförtroende inför händelserna i Örebro dagen efter. En ungdomsledare i Vivalla har i en intervju med mig uppgett att dessa videor bidrog till en ”trend” av gränsöverskridande beteende och spänningssökande bland vissa grupper av ungdomar. Det tycks därför angeläget att myndigheter tar hänsyn till denna slags utveckling i och med sin egen riskbedömning.

Själva upploppen kan därmed inte förklaras i förenklade termer av en viss ideologisk drivkraft. De tycks ha mer gemensamt med vad man i vidare bemärkelse kan kalla förorts- eller ungdomskravaller liknande de i Husby 2013.⁹ Paludans manifestation kan tolkas som den tändande gnistan i ett sammanhang där spänningar byggts upp över tid.

---

9 Återgivna och analyserade i bl.a. de los Reyes & Hörnqvist (2016). För en vidare historik, se även Ericsson & Brink Pinto (2019).

KÄLLOR

PUBLICERAT MATERIAL

Brink Pinto, A. & Ericsson, M., *Den bråkiga staden: Ungdomsupplopp och ungdomspolitik i efterkrigstidens Stockholm* (Stockholmia förlag, 2019).

Emmerick, B., "Så mycket kostade Rasmus Paludans senaste valmöte", *SVT Nyheter Örebro* (2022). Länk: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/sa-mycket-kostade-rasmus-paludans-senaste-valmote> (besökt den 30 augusti 2022).

de los Reyes, P. & Hörnqvist, M. (red.), *Bortom kravallerna: Konflikt, tillhörighet och representation i Husby* (Stockholmia förlag, 2016).

Hamadé, K., "Här är männen bakom kampanjen mot Sverige", *Expressen* (2022). Länk: <https://www.expressen.se/nyheter/har-ar-mannen-bakom-kampanjen-mot-sverige/> (besökt 31 aug 2022).

Sorgenfrei, S., Larsson, G., Lindström, J. & Sandberg, L., *Koranbränningar i Malmö och Stockholm: En rapport om polisens arbete med fokus på samverkan med muslimska trossamfund*, IMS rapportserie 4 (Södertörns högskola, 2022).

OPUBLICERAT MATERIAL

Förundersökningsprotokoll i brottsmål B2573-22 vid Örebro tingsrätt

Begäran om allmän handling, dnr A325.117/2022.

Rasmus Paludans ansökan om demonstrationstillstånd. Se Polisregions Bergslagen, dnr A214.237/2022.